BABESLEAK

3
Edizioa

AGIAN EZAGUTZEN EZ DITUZUN
HITZAK

Abya Yala

Jatorrizko herriek Amerikar kontinentea izendatzeko erabiltzen duten izena. "Lurra bizi-odolean" esan nahi du.

Quetzal

Ertamerikako eskualdean bizi den lumadi berde eta gorridun hegaztia da. Quetzalcoatl, lumadidun suge sortzailearen oinordekoa denez, maien kosmobisioan animalia sakratua da.

Emakume arbasoak

Gure aurretik egondako emakumeak. Haien sabel eta bizitzetatik sortzen dira gureak; jakintsuak, garaien eta energien bidez gidatzen gaituztenak.

Elkar-babestea (acuerparse gasteleraz)

Modu kolektiboan naturaren eta bestelako borroken defentsari eta babesari eustea, pairatzen diren bidegabekeriei eta mehatxuei aurre eginez, elkar laguntzea eta babestea. Lagunaren sorbalda ez ezik, emozioak ere zaintzea.

Milpa

Komunitatean landutako zelaiak dira. Antzinako tekniken bitartez, arbasoen haziak, babarruna, barazkiak eta, batez ere artoa ereiten da. Abya Yalako herri ugariren dietaren oinarria dira bertan landatzen diren elikagaiak. Herrien nortasun- eta jakinduria-adierazpena dira. Nahuatl hizkuntzatik eratortzen da 'mil-pa' eta "landutako-zelaia" esan nahi du.

Bizitzaren sarea

Lurrean zein kosmosean bizitzaren interkonexioaren beharra islatzen duen adierazpena da. Izaki guztiek elkar behar dugularen aitortza da.

Babeslea ehunduz (pro-tejiendo gasteleraz)

Bere lurra eta bizitza interes ekonomikoengatik mehatxatzen dituzten erauzketa enpresei aurre egiteko, Abya Yalako emakumeen eta herrien elkar babeserako eta gordetzeko laguntza-sareen ehuntzea.

Testua: Haizea Murguía
Irudia eta maketazioa: Andrea Conde
Oinarrizko ideia eta koordinazioa: Cristina Alba
Itzulpena: Lorea Undagoitia

ISBN: 978-84-09-28047-6
Edizioa: 2021eko otsaila
Lege gordailua: LG BI 000384-2021

BABESLEAK

Urak, gure urak, Abya Yalako lurraldea zeharkatzen duen urak, mendi tontorretatik lautada berdeeneraino, Amazoniako oihanetik ozeano sakoneneraino, bizitzaz beteriko ibaia, basoko fauna eta flora elikatzen dituena, quetzalei edaten ematen diena.

Urak, gure urak, argizagiak argitzen dituenak,
ilargia islatzen duenak, egun gidari diren
arbasoak bainatu zituenak.

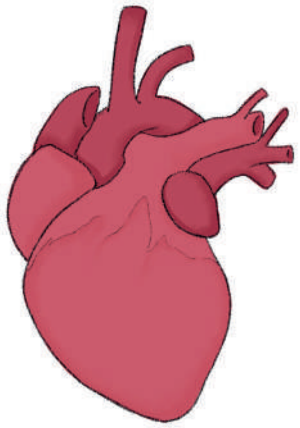

Urak, gure urak, mendia **arrakalez xahutzen duen zauria** jasaten du.

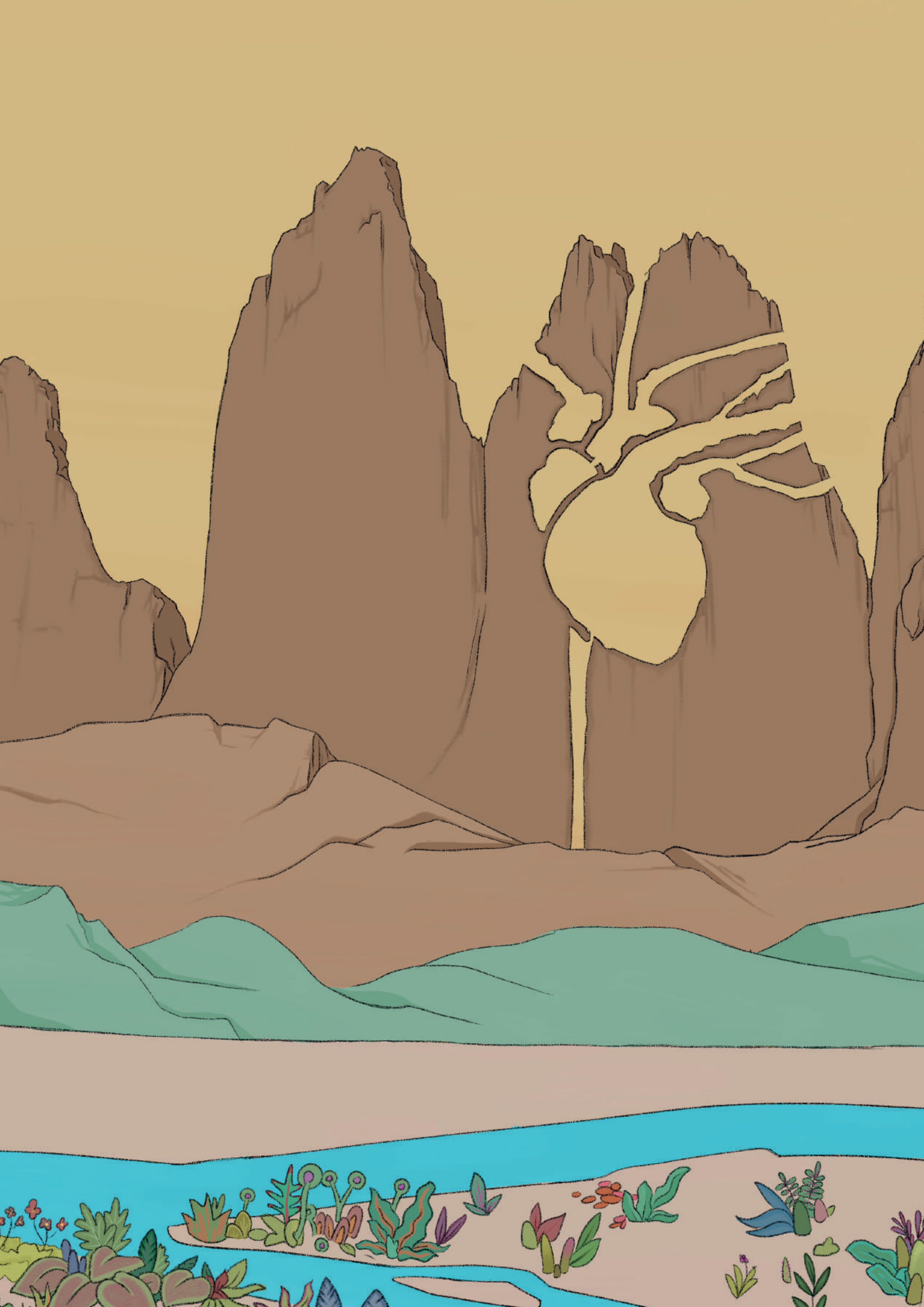

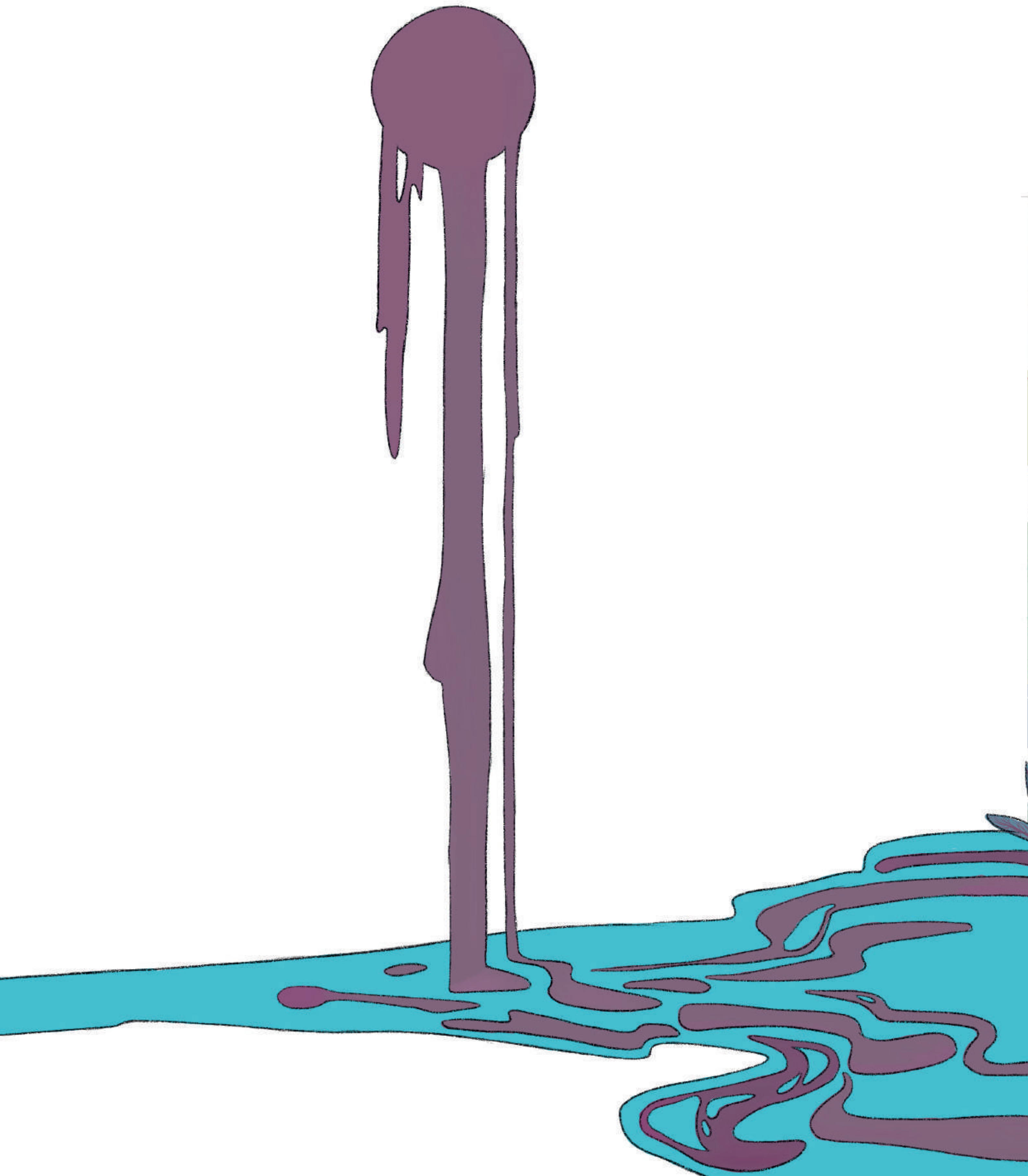

Lurrak darion odol beltzarekin gaixotzen da.

Denboraren haria

desbideratzen duen energia zikina sortzeko geldiarazten da.

Makinak basoa
sarraskitzen eta
zuhaitzak murtxikatzen
ikusi ditu.

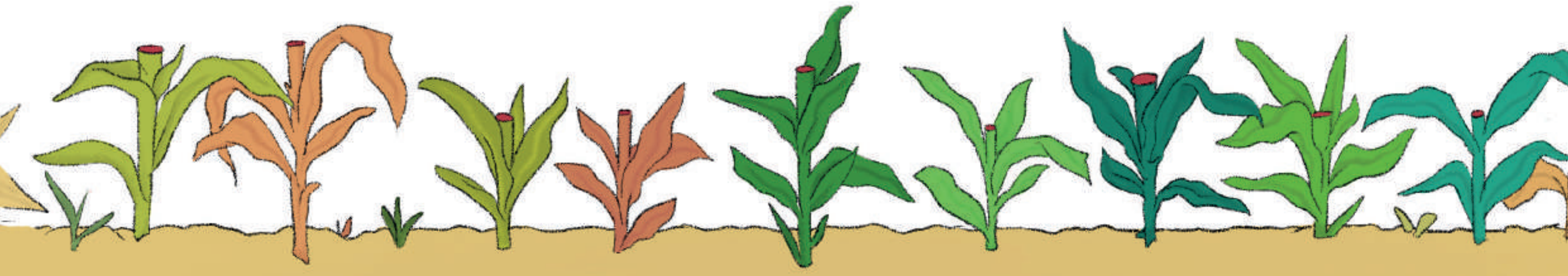

. Landa homogeneoak ezberdintasuna irensten eta dena kolore uniformez tindatzen ikusi ditu.

Urak, gure urak, emakume defendatzaileak
burdinazko erraldoiak gelditzen
ikusi eta miretsi ditu.

Elkar babestu,
iraun eta hazi anitza izan.

Bere eskuekin lurra eutsi.
Hari sendo, garaiezinekin ehundu.
Ibaiaren, itsasoaren eta mendiaren
artetik bidea egiten duen begizta
hautsezinak eta amaigabeak sortuz.

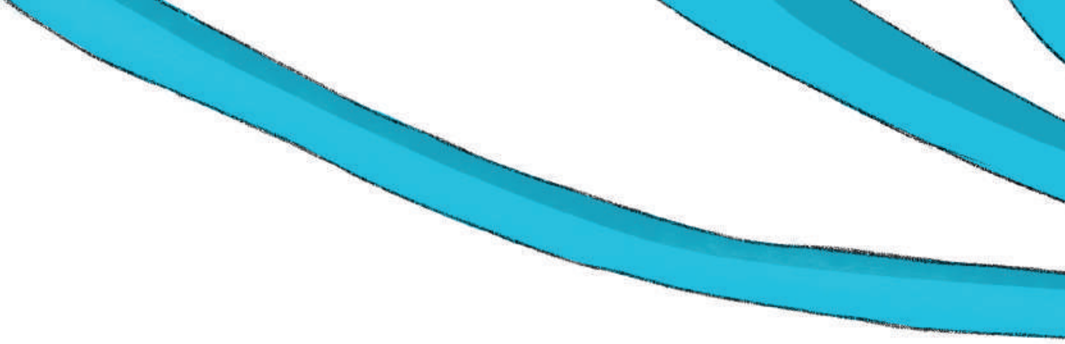

Ezerk geldiarazi gabe
arnastu.

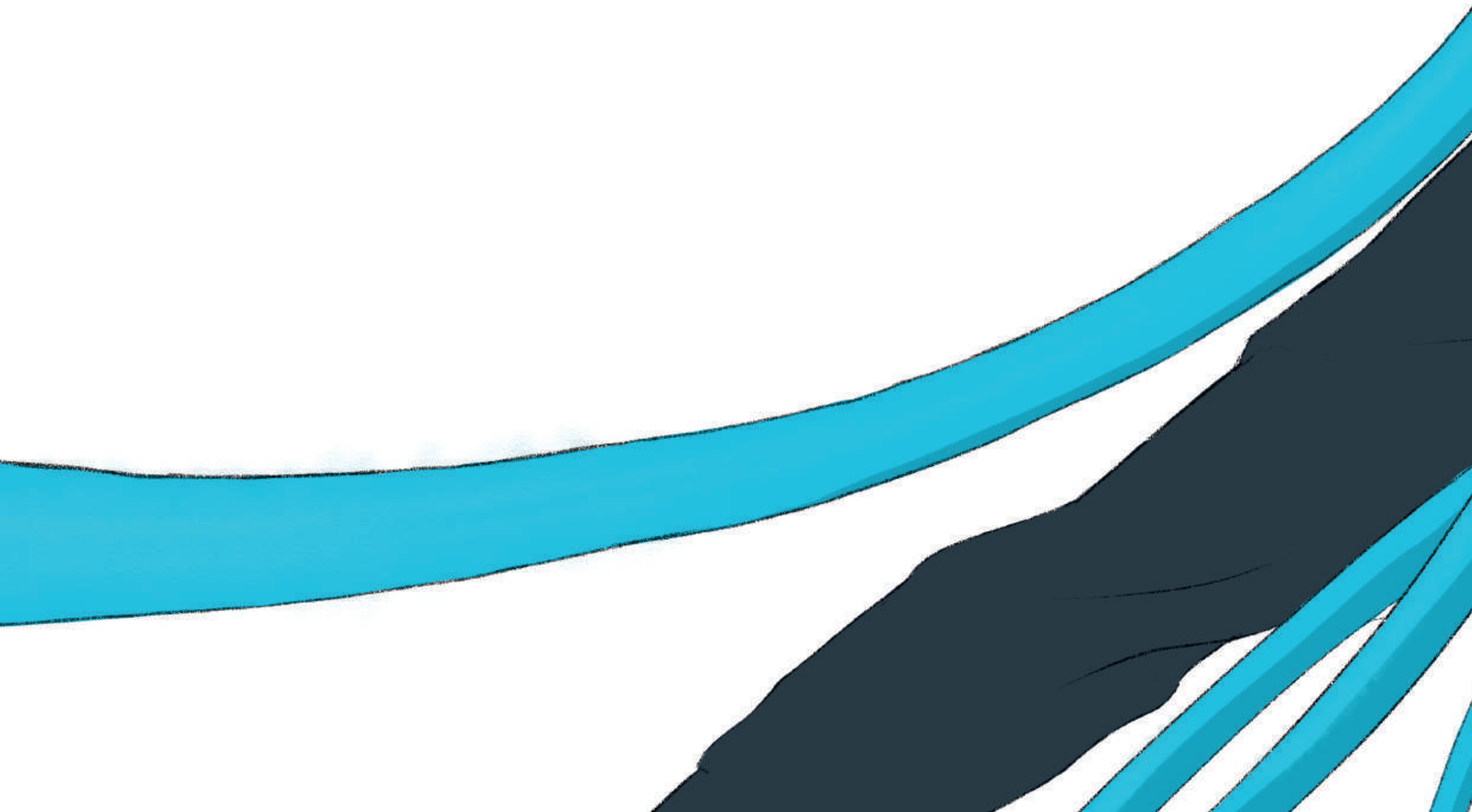

Gorputza jartzea eta
bizitzaren sarearekin bat egitea.

Ahotsa altxatu
historia aldatuz.

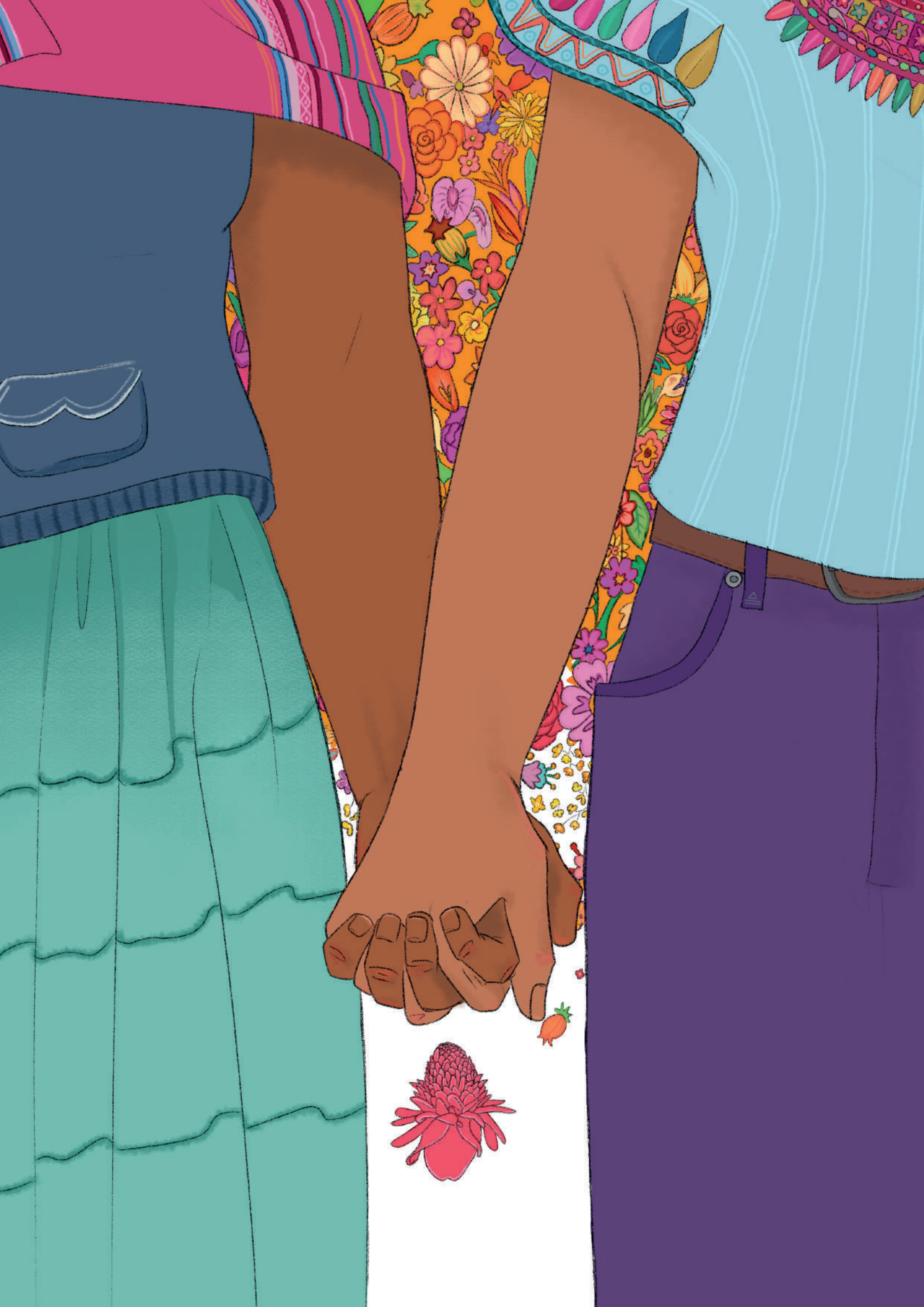

Urak, gure urak, **aniztasuna ureztatu** eta milpak koloreztatzen ditu.

Bihurrikeria jario duen urak, gorputza
eta lurraldea berotzen duena da,
hegaztiak, loreak, komunitatean,
elkartasunean gauza berbera dena da.

Izarren azpian **argi-izakiak** ikusteaz gozatu du,
komunitateak oroimenaren bidez babesa ehundu du.

Urak, gure urak, nire mezua denboran zehar bidaiatzea, beste lurralde batzuetara iristea eta ernetzea nahi du.

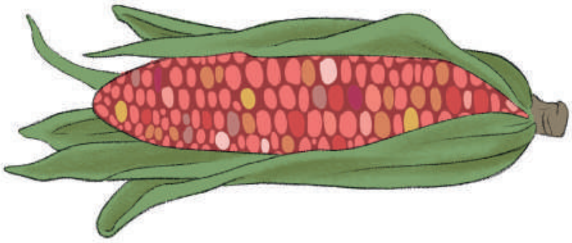

Eskerrik asko behin zure izanagatik, bizitza hori bere historia, oroimena, odol eta sabelarekin mantentzen duen izaki horren esentzia zarena.

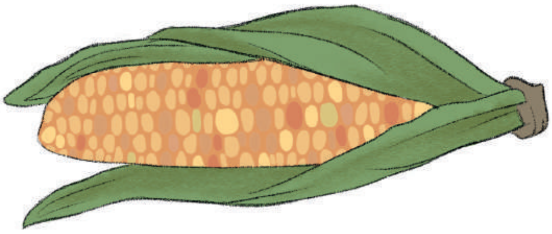

Eskerrik asko birritan zure izana eusten duen lurrari.

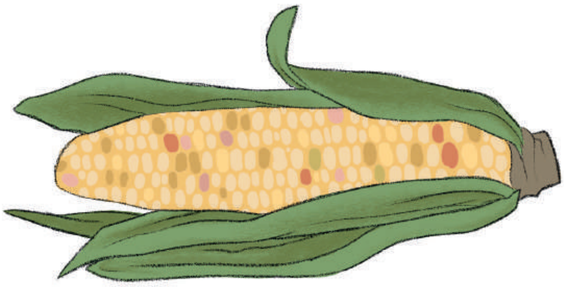

Eskerrik asko, hirutan, kosmosari, zure bizitza eusten duen lurra eusten duen horri.

ZERGAITIK DA IPUIN HAIN GARRANTZITSUA?

Abya Yalako artoa forma eta kolore anitzetakoa da. Mota hauek, mendeetan zehar, euren jatorrizko herrien jakinduria eta ardurari esker iraun dute. Belaunaldiz belaunaldi beraien elikadura oinarria bermatzeko, emakumeak, uzta bakoitzean kalitatezko haziak etorkizunean berriro ereiteko aukeratu eta gordetzen joan dira. Arto mota ezberdin hauek, era bereko hasi bakarrera mugatzen diren, mendekotasuna sortzen duten eta kalitate bera ez duten haziak ekoizten duen eredu neoliberal kapitalistari aurre egiten diote.

Abya Yalako emakume defendatzaileak ere anitzak dira. Eskualde osoan zehar natura indarrez ebasten eta naturaren eta bizitzen kontra bortxa egiten duten transnazionalen interes ekonomikoei aurre egiten dieten borroka askoren buru dira. Defendatzaileen bizitzen kontra eragindako bortxaketa sistematikoak, hauek ihes egitera behartzen ditu.

Meatzaritza, petrolioa, hidroelektrikoa, zur eta monolaborantza erauzketa proiektuetatik ihes egiten dute. Jasaten dituzten mehatxuak argitalpeneko irudietan islatzen dira. Egoera hau Kolonbian, Brasilen, Mexikon, Hondurasen, Guatemalan, Venezuelan eta Nikaraguan bereziki larria da.

Gehienak emakume indigenak dira. Munduko biztanleriaren %5a baino ez bada ere, herri indigenek gure planetako biodibertsitatearen zatirik handiena babesten dute. Beraien naturarekiko bizitza jasangarriak eta harmonikoak munduan nagusi den kontsumo-erritmoak eskatzen dituen gero eta baliabide gehiagoren beharrei aurre egiten die. Eta horregatik, erasotuenak ere badira.

2017 eta 2018 urteen artean, 65 defendatzaile hil zituzten, hogeita zazpik erailketa saiakerak jasan zituzten Erdialdeko Amerikan eta 3.305ek erasoak jasan zituzten, gehienak behin eta berriz (Iniciativa Mesoamericana de Defensoras-en azken txostenaren datuen arabera). Kezkagarria da datu horiek aurreko biurtekoa bikoizten dutela egiaztatzea. 2010etik 2018ra 156 emakume defendatzaile erail zituzten eskualdean.

Lur-eskubidea eta ingurumen osasuntsurako eskubidea defendatzen duten emakumeek, gizonek aurre egiten dieten mehatxuez gain, mehatxu espezifikoei aurre egin behar diete. Ele gaizto kanpainak beraien bizitza pribatuan zentratzen dira, eduki sexista edo sexual esplizituarekin. Normalean, salatzen ez den sexu indarkeria, defendatzaileak isilarazteko taktika gisa ere erabiltzen da. Buruzagitza postuak betetzen dituzten emakumeak ohiko genero-rolen aurka agertzeagatik laidoztatuak izaten dira.

Konfinamentuarekin eta izurritearekin jazarpena ez da amaitu. Eskualdeko 10 emakume defendatzaile erail dituzte aurten, eta askok mehatxatuta eta jazarrita jarraitzen dute. Hauen ia erdiak ez daukate oinarrizko beharrak asetzeko edo osasun zerbitzuetarako sarbidea bermatua izateko haina baliabide.

BABESLEAK ipuinaren salmentatik ateratzen dugun irabaziarekin Abya Yala eskualdeko emakume defendatzaileei laguntza ekonomikoa emango diegu. Bizitza babesteko beraien lurraldeetatik ihes egin behar izan dute, atzean, gehien maite dutena utziz. Beraien egoera hobetu bitartean, duintasunez bizitzeko ez dute behar adina baliabide.

BABESLEAK EMAKUMEEN EGILETZA KOLEKTIBO BATEN IPUINA DA:

Irudia eta maketazioa:

Andrea Conde

Testua:

Haizea Murguía

Oinarrizko ideia eta koordinazioa:

Cristina Alba

Edizioa:

Cristina Alba, Lolita Chávez y Virginia Enebral

Euskarazko itzulpena:

Lorea Undagoitia

K'iche'-zko itzulpena:

Lolita Chávez

Komunikazio eta difusio estrategia:

Virginia Enebral

Bidelagunak:

Amaia Iguaran, Idily Mérida y Yolanda Barco

Bultzatzaileak:

MÁS MUJERES www.masmujeres.org

Proiektuari buruz gehiago ezagutu nahi baduzu:

Cuento Protectoras – Colección Valientas

ESKERRIK ASKO, MALTIOX, GRACIAS PROIEKTU HAU ERREALITATE BIHURTZEAGATIK. ELKARREKIN BABESTEN JARRAI DEZAGUN.

A

Adeline Maxwell
Adhara Maidagan
Afiabruni
Afrikanblock
Agurtzane
Aida García
Ainhoa
Ainhoa Bernaola
Ainhoa López
Ainhoa Pérez-Arrospide
Aintzane
Aiuri P.D.
Aizeti
Alberto Celdrán
Almudena Alquegui
Amaia
Amaia Bilbao
Amaia Esparza
Amaia Herrero
Amaia Iguaran
Amaia Iturri
Amaia Laforga
Amaia Uribe
Amarale
Amaya RCG
Ana Belen
Ana Blanco
Ana Bosch
Ana B.U.
Ana Bueno
Ana González
Ana Pérez
Ana P.L.
Ana Rua
Ana Tejedor
Ana Telleria
Anaiz Aulestiarte
Andrea Cañete
Andrea Conde
Andretxu
Ane Alomen
Angélica Llanos
Anna Vilalta
Anne Marie
Ans
Anton Kuhn
Antuan
Araitz Anda
Arantxa Escalada
Arantxa Pereda
Argi Bedoya
Aritzarentzat
Artadi
Arwa
Atman
Aurora Lúa

B

Baquiano
Bea
Bea Asenjo
Beatriz
Beatriz Marquínez
Beatriz Unzueta
Bego López
Bego Murguía
Begoña
Begoña Guaita
Belén
Belén Calero
Belén Macías
Benjamín Vázquez
Berciano Velázquez
Berta Durán
Blanca Fehérke

C

Calaira
Candela Fuentes
Candela Tamames
Carla
Carlos Askunze
Carmen Alquegi
Carmen Galbete
Carlota NC
Carol
Clairon Birebont
Cova
Cristina
Cristina Alba
Cristina García
Cristina Molina
Cristòfol Oliver

D

David eta June
Diana Urrea
Dieginsky
Diego
Diego Cano
Diego Duran
Diego Redrejo
Duendemonika

E

Eba
Ekiñe Alkorta
Elena
Elena Béjar
Elena Peli
Elena Sáez
Eleneska
Elisa Ortmon
Elvira
Enara I.Domínguez
Energía Femenina
Enmaskarada
Enric Ferré
Esther Alba
Euripides
Eva Estudillo
Eva María
Eva Martin
Esperanza López
Esther Gómez

F

Fanny Morán

G

Gabriel Ortiz
Garazi Basterretxea
Garbi
Gixane Moragues
Gorane Fernández
Gorka López
Greta Eguzkitza
Greta Frankenfeld
Guridi

H

Haizea Arbide
Haizea Malabaricia
Hatimu by Marta
Henar Fidalgo
Hermanitas Cuesta

I

Ialbi
Ianire Zugazaga
IAR
Idily Mérida
Igone
Iker Lavan
Inés
Inmacuida
Inmaculada Larrañaga
Iñigo Asensio
Ionan Areses
Irantzu Agirregoikoa
Irati
Irati Albizu
Iratxe
Iratxe Acha
Iratxe Casal
Iratxe Fernández
Irene Somoza
Irenola
Isa Artaza
Isa Novap
Isa Pavón
Isabel
Isma
Itsaso
Itsaso Arretxe
Itsaso Larrieta
Itxaso Astobiza
Itziar&Leire&Oihan
Itziar Fernández
Itziar Sagone
Itziar Rubio
Iván
Ixiar Carabelos
Ixone GR
Ixone Palmou

J

Jaione Fernández
Jana Vidal
Joana Bregolat
Jose
Joseba Villa

Josu
Jplasti
Juan Antonio
Juan Carlos
Juana
Judita Serra
Jugatx
Julia
Julio

K

Karmele Amuriza
Karmele Areses
Karmele Aza
Karmele Urbieta
Karmen Amezua
Karmen Garrido
Kerala Alba
Kike Rioz

L

Laeticia Rovecchio
Laura
Laura Muñoz
Laura OrengaGaya
Leire
Leire Arano
Leire López
Leire Pascual
Leire Varona
Leiretxu
Leti
Leticia Sánchez
Leyre
Li
Lidia Cuevas
Loli Pisón
Lolita Chávez
Lorea Undagoitia
Los Picado
Lourdes Amezua
Lourdes Carro
Lourdes Tranche
Lucía González
Lucía&Luca
Luis Bardaxí
Luis De Llera
Luis Fidalgo
Luis
Luisildur
Lur Gara

M

Ma Josep
Maca Domínguez
Maddi
Mai
Maia ta June
Maialen
Maialen Díaz
Maite
Maite Galarza
Make
Manu
Manuela
Marai
María
María Barba
María Barrachina
María Bejarano
María Cuadrado
María Fdez.
María García
María J.
Maria Jesús
María Mogly
María Spaccarotella
María Viadero
Mariambe
Marian Bustamante
Marian Fernández
Marian González
MariLuz Fernández
Mario Lozano
Mario Gargon
Marisol Cortés
Marivi Monfort
Marlén Madrid
Marta
Marta Bordons
Marta Gil
Marta Navarro
Marta Salvany
Matilde Perera
Medusa
Mercedes de Madrazo
Mercedes Simón
Merche Zamora
Mertxe Castillo
Miguel González
Mila
Mireia Gallardo
Mireia Rodríguez
Miriam
Miriam Herrero
Mónica
Mónica MR
Monica GJ
Monica Oyarzabal
Montse Cervera
MRTRODV
Myriam
Myriam Merlo

N

Naiara Agorria
Naiara Marín
Nagore
Nastia
Natalia Noguera
Natxo Zabarte
Nerea
Nerea Izagirre
Nerea Platas
Nerekan Umaran
Noa Martínez
Nona Umbert
Nora Ecenarro
Nur

O

Odeth O.
Oihan
Oihan y Nerea
Oihana Urraza
Oihane
Olaia Pérez
Olatz Artola
Olatz Astui
Olatz Talavera
Oli
Olivia Marco
Olga Barcina
Olga Moreno
Olga Prat

P

Pailary y Usiel
Palma y Luna
Palomba GF
Pau.M.
Payasa intrépida
Pello Esquisabel
Pedro Campo
Pedro M
Pilar de Lleida
Pilar Pons
Pilar Rodríguez
Piluca
PMTRR
Ptitemimi

R

Rafa Libran
Raisa
Ricardo Salas
Ronin
Rosa Arasa
Rosa Mancisidor
Rozio Luces
Ruth
Ruth Portela

S

Samira R.
Sandra
Sandra Fernández
Sandra GomezDeGarmendia
Sandra Valdivieso
Sara García-Poza
Sarini y Luka
Sergio Cobo
Sil
Silbu
Silvi Garai
Simone Riddle
Sonia Ramiro
Sophie Bouilhaguet
Spakiya
Spideralex
Su Ortega
Susana Mateo
Susana Piera
Susi Salinas

T

Tamara Baraka
Tamy4k
Tatiana Fernández
Tere Muñecas
Tere Soto
Teresa Andreu
Teresa Quesada
Teresaenpa
Transi Aguado
Txema Antiguakoa
Txirtxor

U

Unax García
Uxue Artetxe

V

Vanessa
Verónica
Viddala
Virginia Enebral

Y

Yayovah
Yolanda Barco
Yolanda Cuetos
Yolanda López
Yolanda Mejías
Yuri Rueda

Z

Zaltable
Zu